

NAZORAT QILINADIGAN CHET EL KOMPANIYALARINI SOLIQQA TORTISH TARTIBI: ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Axmedov Zafar Bozorboyevich

e-mail: zafar.axmedov@soliq.uz

Annotatsiya: Ushbu maqolada nazorat qilinadigan chet el kompaniyalarini soliqqa tortish tartibi o'rganilib, ma'lumotlarga asoslanib keng qamrovli tahlil o'tkazildi. Bundan tashqari chet el kompaniyalarini soliqqa tortishda AQSH tajribasi o'rganildi va kerakli xulosalar chiqarildi. Nazorat qilinadigan chet el kompaniyalarini soliqqa tortishdagi milliy yondashuvlar o'rganildi va strategiyalar tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: Xorijiy kompaniya, audit, soliq tekshiruvi, nazorat, iqtisodiyot, CFC, tajriba.

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ КОНТРОЛИРУЕМЫХ ИНОСТРАННЫХ КОМПАНИЙ: ОПЫТ РАЗВИТЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Аннотация: В данной статье изучен метод налогообложения контролируемых иностранных компаний и на основе полученных данных проведен комплексный анализ. Кроме того, был изучен опыт США по налогообложению иностранных компаний и сделаны необходимые выводы. Изучены национальные подходы к налогообложению контролируемых иностранных компаний и проанализированы стратегии.

Ключевые слова: Иностранная компания, аудит, налоговая проверка, контроль, экономика, КИК, опыт.

TAXATION OF CONTROLLED FOREIGN COMPANIES: EXPERIENCE OF ADVANCED FOREIGN COUNTRIES

Abstract: In this article, the method of taxation of controlled foreign companies was studied and a comprehensive analysis was conducted based on the data. In addition, the US experience in taxing foreign companies was studied and necessary conclusions were drawn. National approaches to taxation of controlled foreign companies were studied and strategies were analyzed.

Key words: Foreign company, audit, tax audit, control, economy, CFC, experience.

Kirish

Nazorat ostidagi xorijiy kompaniyalar (CFC) xalqaro biznes operatsiyalarida muhim rol o'ynaydi, bu transmilliy korporatsiyalarga global o'z izini kengaytirish va soliq majburiyatlarini optimallashtirish imkonini beradi. Biroq, CFClarni soliqqa tortish murakkab va rivojlanayotgan soha bo'lib, u bilan bog'liq tartiblarni to'liq tushunishni talab qiladi.

CFClar xorijiy davlatda ro'yxatdan o'tgan yuridik shaxslar bo'lib, aksiyalarining aksariyat qismi boshqa davlat rezidentiga tegishli. Ushbu korxonalar nafaqat ta'sis etilgan mamlakatda, balki nazorat qiluvchi aktsiyadorlar yashaydigan mamlakatda ham soliqqa tortiladi. CFClarni soliqqa tortish ko'pmillatli korporatsiyalar tomonidan daromadlarni past soliq solinadigan yurisdiksiyalarga o'tkazish orqali soliq to'lashdan qochishning oldini olish tamoyiliga asoslanadi. Mamlakatlar CFClarni soliqqa tortish bo'yicha turli yondashuvlarni ishlab chiqdi, jumladan nazorat ostidagi xorijiy kompaniyalar qoidalari, passiv daromad qoidalari va ozod qilish tizimi.

Nazorat ostidagi xorijiy korporatsiya (CFC) - bu nazorat qiluvchi egalarining rezidentligidan boshqa yurisdiksiya yoki mamlakatda ro'yxatdan o'tgan va biznes yuritadigan korporativ shaxs. Amerika Qo'shma Shtatlarida CFC xorijiy korporatsiya bo'lib, unda amerikalik aktsiyadorlar barcha ovoz beruvchi aktsiyalarning umumiy ovoz berish huquqi yoki kompaniya aksiyalarining umumiy qiymatining 50% dan ortig'iga egalik qiladi.

Nazorat ostidagi xorijiy korporatsiyalar (CFC) qonunlari soliq to'lovchilar o'zlarining xorijiy [daromadlarini](#) qanday e'lon qilishlarini belgilash uchun [soliq shartnomalari](#) bilan bir qatorda ishlaydi. Chet elda biznes, xorijiy filiallar yoki [sherikliklarni](#) tashkil etish narxi soliq oqibatlaridan keyin ham pastroq bo'lganda yoki global ta'sir biznesning rivojlanishiga yordam berishi mumkin bo'lgan hollarda CFC kompaniyalar uchun foydalidir.

- Nazorat ostidagi xorijiy korporatsiya (CFC) - bu nazorat qiluvchi egalarining rezidentligidan boshqa yurisdiksiya yoki mamlakatda ro'yxatdan o'tgan va biznes yuritadigan korporativ shaxs.
 - AQSHda CFC xorijiy korporatsiya bo'lib, unda amerikalik aktsiyadorlar barcha ovoz beruvchi aktsiyalarning umumiy ovoz berish huquqi yoki kompaniya aksiyalarining umumiy qiymatining 50% dan ortig'iga egalik qiladi.
 - CFC qoidalari kompaniyalarni pastroq soliq yurisdiksiyalarida daromad olishdan ularni ushbu daromaddan ichki soliqqa tortish orqali cheklaydi.
 - Har bir mamlakat o'zining CFC qonunlariga ega, ammo ko'pchilik shunga o'xshash ko'rsatmalarga amal qiladi.

CFC tuzilmasi soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olishga yordam berish uchun yaratilgan bo'lib, kompaniyalar buni Bermuda va Kayman orollari kabi kam yoki soliqsiz yurisdiksiyalarda offshor kompaniyalar tashkil etish orqali amalga

oshirgan. Agar Germaniyada shtab-kvartirasi joylashgan bo'lsa, deylik, korporativ soliq stavkasi 0% bo'lgan Jersida sho'ba korxonasi bo'lsa, nemis ma'murlari Jersidagi sho'ba korxonasi daromad Germaniyada soliqqa tortilishini talab qilishi mumkin. CFC qoidalari kompaniyalarni pastroq soliq yurisdiksiyalarida daromad olishdan ularni ushbu daromaddan ichki soliqqa tortish orqali cheklaydi.

Har bir mamlakatda o'z CFC qonunlari bor, lekin ko'pchilik transmilliy korporatsiyalar orqali jismoniy shaxslarni nishonga oladi va shunga o'xshash ko'rsatmalarga amal qiladi. Xorijiy korxonalar XFK deb hisoblanishi uchun yetarlicha mahalliy aksiyadorlar tomonidan nazorat qilinishini aniqlash uchun odatda egalik chegarasi mavjud. Ko'pincha chegara 50% yoki yarim egalikdir.

CFClar uchun soliqqa tortish tartiblari:

CFClarni soliqqa tortish tartiblari mamlakatdan mamlakatga farq qiladi, har bir yurisdiksiya o'z qoidalari va qoidalariga ega. Ba'zi mamlakatlar XFC daromadlarini nazorat qiluvchi aksiyadorlarning soliq deklaratsiyasiga kiritishni talab qiladi, boshqalari esa to'g'ridan-to'g'ri CFC foydasiga soliq soladi. Jarayonlar CFC daromadlarini hisoblash, soliq qarzini aniqlash va CFC va uning aksiyadorlari uchun hisobot talablarini o'z ichiga olishi mumkin.

CFClarni soliqqa tortishdagi qiyinchiliklar:

CFClarni soliqqa tortish bir qator muammolarni keltirib chiqaradi, jumladan CFC maqomini aniqlashning murakkabligi, ikki tomonlama soliqqa tortish xavfi va yurisdiksiyalar bo'ylab muvofiqlikni ta'minlashning qiyinligi. Bundan tashqari, raqamli biznes modellari va elektron tijoratning o'sishi siyosatchilar va soliq organlaridan innovatsion echimlarni talab qiladigan CFClarni soliqqa tortishni yanada murakkablashtirdi.

CFClarni samarali soliqqa tortish bo'yicha tavsiyalar:

CFClarni soliqqa tortish bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun siyosatchilar soliq to'lashdan qochish va qochishning oldini olish uchun xalqaro hamkorlik va axborot almashinuvini kuchaytirishga e'tibor qaratishlari kerak. CFC maqomini aniqlash uchun aniq va shaffof qoidalarni amalga oshirish, shuningdek, muvofiqlik tartib-qoidalarini soddalashtirish CFC soliqqa tortish tizimlari samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Ko'p millatli korporatsiyalar duch keladigan muammolar:

1. Muvofiqlik: Turli yurisdiksiyalarda murakkab CFC soliq qonunlarini tushunish va hisobot berish talablariga rioya qilishni ta'minlash transmilliy korporatsiyalar uchun qo'rqinchli bo'lishi mumkin.

2. Ikki tomonlama soliqqa tortish: XFK soliqqa tortish ikki tomonlama soliqqa tortilishiga olib kelishi mumkin, agar xorijiy sho'ba korxonaning daromadi qabul qiluvchi davlatda ham, bosh kompaniyaning vatanida ham soliqqa tortilsa.

3. Ma'muriy yuk: CFC soliq majburiyatlarini boshqarish vaqt, ishchi kuchi va tajriba nuqtai nazaridan katta resurslarni talab qiladi.

Nazorat ostidagi xorijiy kompaniyalarning soliqqa tortilishiga javoblar:

1. Soliqlarni rejalashtirish strategiyalari: Ko'pmillatli korporatsiyalar XFK soliqqa tortishning o'z daromadlariga ta'sirini yumshatish uchun transfer narxlar mexanizmlari va qayta qurish kabi soliq rejalashtirishning turli strategiyalaridan foydalanadilar.

2. Qonuniy muvofiqlik: CFC soliq qoidalariga rioya qilish va jarimalar yoki tekshiruvlar xavfini minimallashtirish uchun mustahkam soliq rejalashtirish va muvofiqlik mexanizmlari bilan shug'ullanish.

3. Advokatlik va lobbichilik: Ko'pmillatli korporatsiyalar soliq siyosati islohotlariga ta'sir ko'rsatish va CFClar uchun qulayroq soliq muhitini himoya qilish uchun lobbichilik harakatlari bilan shug'ullanishi mumkin.

CFC soliqqa tortishning ko'p millatli korporatsiyalarga ta'siri:

1. Moliyaviy oqibatlar: CFC soliqqa tortish transmilliy korporatsiyalarning moliyaviy ko'rsatkichlari va rentabelligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi, ularning investitsiya qarorlari va kapitalni taqsimlash strategiyalariga ta'sir qilishi mumkin.

2. Tartibga soluvchi muhit: CFC soliq qonunlari va qoidalaridagi o'zgarishlar transmilliy korporatsiyalar uchun noaniqlikni keltirib chiqarishi mumkin, bu ularning global kengayish rejalari va qayta qurish tashabbuslariga ta'sir qiladi.

3. Raqobat ustunligi: Transmilliy korporatsiyalarning CFC soliqqa tortish bo'yicha qanday yo'l tutishi ularning global bozordagi raqobatdosh ustunligiga ta'sir qilishi, bozordagi joylashuvi va strategik ustuvorliklarini shakllantirishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Nazorat qilinadigan xorijiy kompaniyalar uchun soliqqa tortish tartib-qoidalarini tushunish ko'p millatli korporatsiyalar va soliq organlari uchun soliq qonunlari va qoidalariga rioya qilishni ta'minlash uchun juda muhimdir. CFC soliqqa tortishda hamkorlik va proaktiv yondashuvni qo'llash orqali mamlakatlar iqtisodiy o'sish va barqarorlikni rag'batlantiradigan adolatli va shaffof xalqaro soliq muhitini yaratishi mumkin. Nazorat qilinadigan xorijiy kompaniyalarning soliqqa tortilishi ko'pmillatli korporatsiyalar uchun murakkab muammolar majmuasini keltirib chiqaradi, bu esa ulardan me'yoriy-huquqiy hujjatlar, rioya qilish majburiyatlari va strategik mulohazalar tarmog'ida harakat qilishni talab qiladi. CFC soliqqa tortish oqibatlarini tushunish va proaktiv javoblarni qabul qilish orqali transmilliy korporatsiyalar soliq majburiyatlarini samarali boshqarishi va tobora murakkablashgan soliq landshaftida global operatsiyalarini optimallashtirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zarina, R., Jahongir, S., & Asadbek, I. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOLIQ TIZIMINI OPTIMALLASHTIRISH. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(3), 25-28.
2. Shamsiddino'vich, S. S. (2023). BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TAMINLASHDA SOLIQ TIZIMINING NAZARIY ASOSLARI. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 1(12), 164-167.
3. Begmatova, S. (2023). SOLIQ TIZIMINI MAMLAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI VA SOLIQQA TORTISH TIZIMIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISLOHOTLAR. Евразийский журнал технологий и инноваций, 1(1), 90-93.
4. Qudbiyev, N. T., Axmadaliyeva, Z. A., & No, D. M. O. G. L. (2022). SOLIQ YUKINING BIZNES UCHUN AHAMIYATI. Scientific progress, 3(3), 699-708.